

Miroslav Novak*

TVEGANJA IN UKREPI V ARHIVIH OB NARAVNIH IN DRUGIH NESREČAH

Izvleček:

Avtor v prispevku opiše osnovne arhivske strokovne probleme, ki so povezani s procesi opredeljevanja tveganj ob naravnih in drugih nesrečah. Hkrati s tem opozori na potrebe po uvajanju ukrepov za zmanjševanje škode v arhivih in arhivskih oddelkih v primeru različnih neizglednih in nesreč. Posebno pozornost posveča opredeljevanju različnih oblik nesreč, ki imajo kakršenkoli vpliv na dolgoročno hrambo arhivskega in dokumentarnega gradiva. Arhivisti in dokumentalisti morajo razumeti osnovno logiko pojavljanja različnih tipov nesreč in ustrezno reagirati v nastalih kriznih situacijah. Le-te mora arhivska stroka razviti, država Slovenija pa opremiti arhive in arhivske službe s potrebnimi pripomočki, načrti in znanji v primeru kriznih situacij. Z organizacijskega stališča je pomembno tudi to, da se arhivski strokovni delavci aktivno vključijo v sistem (nad)nacionalne zaščite in reševanja pred naravnimi in drugimi nesrečami. V tem kontekstu bo potrebno izvesti ustrezna izobraževanja reševalnih ekip in vseh ostalih, ki bi lahko bili kakorkoli vpleteni v procese reševanja ne samo arhivskega gradiva, ampak celotne kulturne dediščine.

Ključne besede:

dejavniki tveganja, nesreče, reševalci, sistem zaščite in reševanja, arhivsko gradivo, kulturna dediščina.

Abstract:

Risks and Measures in Archives after Natural and Other Disasters

In this paper the author exposes some basic archival professional problems that are related to the processes of identifying risks after natural and other disasters. He also points out the implementation of selected measures for reducing damage in archives and archival departments in case of different accidents and disasters. Special attention is given to the definition of incidents that have impact on long-term preservation of archival and documentary material. Archivists and records managers should understand basic logic of different types of accidents and disasters, so that they can act properly in crisis situations. For such cases archival science should develop proper procedures and knowledge. The Republic of Slovenia should equip archives and records services with necessary tools, plans and skills in case of crisis situations. From the organizational point of view, it is important that all measures and activities in archives and archival departments become a united part of the (inter)national system of protection and rescue against natural and other disasters. For the successful rescue of archival and documentary material after comprehensive accidents, it is necessary to adequately train rescue teams before the accidents.

Key words:

risk factors, accidents, rescue teams, system of protection and rescue, archives, cultural property.

1. UVOD

Identificiranje tveganj, predvsem pa pravočasno definiranje in izvajanje ukrepov za njihovo omejevanje oz. za zmanjšanje posledic ob naravnih in drugih

* Dr. Miroslav Novak, arhivski svetnik, Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor, Slovenija.

nesrečah, opredeljujemo kot strateške dejavnike slovenske javne arhivske službe. Na drugi strani pa pravilno odločanje in izvajanje ukrepov v času neposredno po nesrečah predstavlja ključne dejavnike njihove uspešne sanacije. Predstavljeni teoretični izhodišči je potrebno v konkretnih primerih prilagoditi, in to v skladu s tistimi objektivnimi okoliščinami, ki jih ni mogoče vnaprej predvideti in opredeliti.

Pri nesrečah večjega obsega reševalci sistemsko posvečajo posebno pozornost reševanju življenj. V tem kontekstu je potrebno razumeti, da arhivsko in dokumentarno gradivo ne moreta predstavljati visokih prioritete reševanja, čeprav sta sestavni del kulturne dediščine, ki je po zakonu eksplicitno zaščiten, enako kot človeška življenja, okolje, živali ali premoženje. To spoznanje odpira mnoga strokovna vprašanja. Nanašajo se predvsem na odločitve, postopke in na sredstva, ki jih je potrebno permanentno zagotavljati v času pred nesrečami in morajo zadostovati za osnovno konsistenco arhivskega gradiva v času nesreč, vključno s kritičnim obdobjem po nesrečah. Ob tem morajo biti na razpolago še zadostna dodatna sredstva in postopki za zaščito arhivskega in dokumentarnega gradiva za čas do popolne sanacije posledic posameznih nesreč.

V Sloveniji je arhivsko in dokumentarno gradivo kot celota zaščiten s posebnim področnim zakonom in podzakonskimi akti. To pomeni, da je potrebno po zakonu zagotoviti ustrezno materialno varstvo že v normalnem obdobju, posebno pozornost pa je potrebno posvečati varnostnim vprašanjem ob vsakem incidentu, do katerega pride v arhivu ali pri ustvarjalcu in ki je povezan z arhivskim in dokumentarnim gradivom.

Znano je, da do incidentov v arhivih pride v arhivskih skladiščih, ob transferu oz. uporabi arhivskega gradiva v čitalnici, v razstavišču, v postopkih reprodukcije, konzervacije in restavracije, pri urejanju, popisovanju itd. Obstoječa področna zakonodaja opredeljuje preventivne mere in posredno tudi okvire obvladovanja incidentov, nezgod in izrednih dogodkov v arhivih. Podobno velja tudi za nesreče, ki so lokalno omejene na posamezne arhive in kjer za reševanje ni potrebno aktivirati dodatnih človeških in drugih virov razen lastnih.

V primeru, ko pride v arhivih ali v večjih skladiščih dokumentarnega gradiva do nesreč, ki zahtevajo dodatne reševalne ekipe, predvsem za reševanje arhivskega in dokumentarnega gradiva samega, je potrebno upoštevati še drugo zakonodajo. Ta opredeljuje postopke in rešitve, na katere arhivski strokovni delavci ne morejo imeti vedno neposrednega vpliva. Preizkusi teoretičnih simulacij implementacije različnih tveganj, predvsem pa njihovih kombinacij, kažejo na mnoge nejasnosti in strokovne nedorečenosti v izrednih razmerah. Te se nanašajo predvsem na področje upravljanja kriznih stanj v arhivih in arhivskih službah. Podobne rezultate dobimo tudi v segmentu preizkusa teoretičnega odpravljanja posledic obsežnejših naravnih ali drugih nesreč, ki bi prizadele ustanove, ki hranijo arhivsko in dokumentarno gradivo.

Osnovne strokovne premisleke v zvezi z varovanjem in ohranjanjem arhivskega in dokumentarnega gradiva v kriznem času in v obdobju po naravnih in drugih nesrečah lahko opredelimo v naslednje skupine:

- Problemi, ki se nanašajo na pogoje in izdelavo načrtov ter zagotavljanje sredstev in potrebne delovne sile za reševanje in izvajanje evakuacije arhivskega gradiva iz obstoječih arhivskih skladišč.
- Problemi, ki se nanašajo na načine in sredstva za zavarovanje arhivskega in dokumentarnega gradiva pred kakršnimikoli oblikami uničenja ali odtujevanja

celot ali delov dokumentov neposredno ob naravnih in drugih nesrečah večjega obsega ali v času po njih.

- Problemi, ki se nanašajo na zahteve in vsebine za ustrezno informiranje in izobraževanje potencialnih reševalcev arhivskega in dokumentarnega gradiva, da bodo reševanje izvedli s čim manj poškodbami.
- Problemi, ki se nanašajo neposredno na opredeljevanje vlog in obveznosti arhivistov, dokumentalistov in drugih arhivskih strokovnih delavcev pri vsakdanjem delu z arhivskim gradivom za zmanjšanje tveganj ob naravnih in drugih nesrečah.

Rešitve zgoraj predstavljenih problemov moramo obravnavati v okviru arhivske teorije in prakse ter v okviru sistema zaščite in reševanja na vsaj treh nivojih:

- Normativni nivo izvajanja priprav na naravne in druge nesreče, s posebnim poudarkom na aktivnostih reševanja ljudi, premoženja, okolja in kulturne dediščine. Pri tem pojem kulturne dediščine vključuje tudi arhivsko in dokumentarno gradivo.
- Organizacijsko-upravljaljski nivo vodenja kriznih situacij, s posebnim poudarkom na posebnostih arhivskega in dokumentarnega gradiva.
- Izvedbeni nivo reševanja ljudi, premoženja, okolja in kulturne dediščine, s posebnim poudarkom na arhivskem in dokumentarnem gradivu.

Kompleksnost problemov, predvsem pa množica konkretnih problemov, ki izhajajo iz zgornjih izhodišč, predstavljajo obsežne in koordinirane arhivske strokovne aktivnosti s strukturami sistema za zaščito in reševanje. To pa ni zanemarljiva naloga in predstavlja velik izziv, tako za celotno slovensko arhivsko stroko kot tudi za strukture sistema zaščite in reševanja.

2. DEFINICIJE STROKOVNIH POJMOV

Glede na to, da se v pogovornem jeziku pogosto uporabljajo pojmi s področja zaščite in reševanja v različnih kontekstih z različnimi opredelitvami njihovih vsebin, so v prispevku uporabljeni pojmi z naslednjimi pomeni:

Varnostna kultura so značilnosti in vedenje v organizaciji ali pri posameznikih, ki zagotavljajo varstvu in varnosti najvišjo prednost in pozornost, ustrezno njeni pomembnosti.¹

Dejavniki tveganja so znane in predvidljive entitete, ki v določenih kontekstih predstavljajo posredne, v drugih pa neposredne potencialne nevarnosti, ki ogrožajo ljudi, živali, premoženje, okolje in kulturno dediščino. Posamezni dejavniki tveganja potrebujejo natančno določene sprožilce, da privedejo do nesreče.

Sprožilec je lahko dogodek, stanje, zaporedje dogodkov ali stanj oz. dejavnik tveganja sam po sebi, ki lahko postopoma ali v kratkem času sproži enega ali več dejavnikov tveganja na ta način, da ti neposredno prizadenejo ljudi, živali, premoženje, okolje ali kulturno dediščino. V tem primeru govorimo o nesreči.

---

¹ Prim.: 2. člen Pravilnika o zagotavljanju varnosti po začetku obratovanja sevalnih ali jedrskih objektov, Uradni list RS, št. 85/2009.

Nesreča je dogodek ali vrsta dogodkov, povzročenih po nenadzorovanih naravnih in drugih silah, ki prizadenejo oziroma ogrozijo življenje ali zdravje ljudi, živali ter premoženje, povzročijo škodo na kulturni dediščini in okolju v takem obsegu, da je za njihov nadzor in obvladovanje potrebno uporabiti posebne ukrepe, sile in sredstva, ker ukrepi rednih dejavnosti, sile in sredstva ne zadostujejo.²

V pogovornem jeziku pogosto uporabljamo nezgodo kot sinonim za nesrečo. To pa ni ustrezno, saj je potrebno ločiti »nesrečo« od »nezgode« oz. »nezgodnega stanja«. Po definiciji je **nezgoda** nezaželeno stanje, ki ga povzroči neustrezno človeško dejanje, oziroma izguba operabilnosti sistema, ki zahteva prepoznavanje napake ter njeno odpravo oziroma korektivni ukrep.

Za jasno razlikovanje med pojmi s področja zaščite in reševanja je potrebno opredeliti tudi pojem **izredni dogodek**. Opredeljujemo ga kot entiteto, ki se zgodi zaradi naravnih, tehnološko-tehničnih, kemičnih, fizikalnih, človeških ali postopkovnih dejavnikov tveganja. Dogodek lahko sproži nezgodo ali nesrečo, pri tem pa se delno ali v celoti sprožijo ustrezne varnostne oz. varnostno-reševalne funkcije.³

S pojmom **incident** v tem prispevku označujemo nepričakovan, neprijeten dogodek, ki prekine normalen potek postopkov oz. aktivnosti.

Pojem **kriza** moremo opredeliti kot grožnjo ključnim strukturam in vrednotam ter normam družbene skupnosti, ki pod časovnim pritiskom in v negotovih razmerah zahteva, da odgovorni sprejemajo kritične odločitve. V ta namen se poslužujejo določenih odločitev, posebnih postopkov oz. organiziranih dejavnosti, ki težijo k rešitvi ali obvladovanju krize oz. preprečevanju izgube nadzora, omejevanju škode in obnavljanju nadzora, kadar je izgubljen. Te aktivnosti opredeljujemo kot **krizno upravljanje in vodenje**.⁴

3. SPLOŠNA NORMATIVNA UREDITEV VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

V Sloveniji so opredeljene splošne usmeritve varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v različnih dokumentih, ki so deklarativne, zakonodajne in izvedbene narave.

- V prvo skupino dokumentov spada Ustava Republike Slovenije, Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015, ki jo je sprejel Državni zbor sredi leta 2009, ter Doktrina zaščite, reševanja in pomoči VPNDN (Sklep vlade z dne 30. 5. 2002).
- V drugo skupino spadajo zakoni, ki komplementarno urejajo področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami,⁵ množica uredb,⁶ pravilnikov⁷ in drugih dokumentov.

---

² Prim: Krajnc, M. (2004). *Krizno upravljanje in vodenje. Primer: Log pod Mangrtom*. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede (str. 9-13). Sneto 7. 2. 2011 s spletnega naslova: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Krajnc-Maja.pdf>.

³ Prim.: 2. člen Pravilnika o zagotavljanju varnosti po začetku obratovanja sevalnih ali jedrskih objektov, Uradni list RS, št. 85/2009.

⁴ Prim.: Može, A. (2006). *Krizno upravljanje in vodenje - primer orkana Katrina*. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede (str. 9-13). Sneto 7. 2. 2011 s spletnega naslova: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Moze-Ana.pdf>.

⁵ V tem kontekstu naj omenim samo: Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, Zakon o varstvu pred požarom, Zakon o gasilstvu, Zakon o varstvu pred utopitvami.

- V tretjo skupino pa spadajo različna navodila, sezname, poročila, sklepi, načrt zaščite in reševanja itd.,⁶ ki se nanašajo na organizacijo in celotno izvajanje sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami in se uporabljajo oz. so prilagojeni uporabi na nivoju države, regij, občin oz. različnih družb, zavodov itd.

Ustava RS na deklarativnem nivoju opredeljuje posameznikovo nedotakljivost in varstvo premoženja, živali in okolja ter kulturne dediščine. Na enak način, vendar veliko bolj eksplicitno opredeljuje te vsebine dokument z naslovom Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015. Resolucijo je sprejel Državni zbor sredi leta 2009. V njej velja posebej izpostaviti odločitev slovenske države,⁹ da v kontekstu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami uredi tudi celotno problematiko varstva in zaščite kulturne dediščine, med katero prištevamo tudi arhivsko gradivo.

Problemi s področja urejanja zaščite in reševanja kulturne dediščine so v dokumentu opredeljeni v dveh sklopih:

- V prvi sklop spadajo problemi ažurnega dopolnjevanja in usklajevanja načrtov zaščite in reševanja znotraj področja kulturne dediščine in drugih področij.
- Drugi obsežen problem pa predstavlja ustrezno usposabljanje in izobraževanje vseh vključenih v zaščito in reševanje kulturne dediščine, in sicer o tematikah s področja zaščite in reševanja različnih pojavnih oblik kulturne dediščine.

Na operativnem nivoju so za samo izvajanje zaščite in reševanja pomembni načrti zaščite in reševanja. Zakonske osnove izdelave načrtov zaščite in reševanja temeljijo na Zakonu o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki celovito ureja varstvo ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine ter okolja pred naravnimi in drugimi nesrečami. Konkretna priprava načrtov zaščite in reševanja temelji na ocenah ogroženosti in predlogih za zaščito, reševanje in pomoč, ki izhajajo iz teh ocen, ter razpoložljivih silah in sredstvih za zaščito, reševanje in pomoč.¹⁰

Načrte zaščite in reševanja morajo po zakonu izdelati država, občine ter gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije. Pravni subjekti, ki so dolžni izdelati načrte zaščite in reševanja, morajo v svojih načrtih razčleniti ukrepanje na

⁶ Za potrebe tega prispevka naj omenim samo: Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč; Odredba o merilih za organiziranje in opremljanje Civilne zaščite; Uredba o oznakah v Civilni zaščiti Republike Slovenije itd.

⁷ Za potrebe tega prispevka naj omenim samo: Pravilnik o varstvu pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi; Pravilnik o tehničnih normativih za zaklonišča in zaklonilnike VPNDN; Pravilnik o pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izobraževalne organizacije, ki izvajajo usposabljanje s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami itd.

⁸ Za potrebe tega prispevka naj omenim samo: Sklep o ustanovitvi enot Civilne zaščite za varstvo pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi; Sklep o imenovanju državne in regijskih komisij za ocenjevanje škode ob naravnih in drugih nesrečah ter za pripravo predlogov za odpravo njihovih posledic; Navodilo za obveščanje o naravnih in drugih nesrečah; Navodilo za določanje in prikazovanje potreb obrambe in zaščite v prostorskih planih; Navodilo za izdelavo programov popotresne obnove objektov in vsebino ter obliko vlog za dodelitev sredstev državne pomoči; Navodilo o zakloniščnem redu; Navodilo o izvajanju zaščitnih ukrepov; Navodilo o pripravi ocen ogroženosti, Navodilo o vodenju delovnih kart in uporabi znakov pri zaščiti in reševanju, Navodilo o evidenci, razporejanju in pozivanju pripadnikov Civilne zaščite ter drugih sil za zaščito, reševanje in pomoč itd.

⁹ V resoluciji je uvodoma zapisano: Stalnico ogrožanja varnosti Republike Slovenije, njenih državljanov in državljanov, premoženja, kulturne dediščine, okolja in drugih dobrin predstavljajo naravne in druge nesreče, ki so posledica geografskih, poselitvenih in drugih značilnosti državnega ozemlja.

¹⁰ Prim.: 2. člen Uredbe o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja (Uradni list RS, št.3/2002) vključno z dopolnitvami.

območju organizacije. Če nesreča v organizaciji lahko ogrozi tudi ljudi, živali, premoženje, kulturno dediščino ali okolje zunaj območja organizacije, se skladno z oceno ogroženosti izdelajo tudi občinski ali državni načrti.¹¹

4. PODROČJA VAROVANJA V ARHIVIH IN ARHIVSKIH SLUŽBAH

Arhivi in arhivske službe so se še do nedavnega ukvarjali le s področji varovanja ter zaščite in reševanja v realnem oz. resničnem svetu. Z razvojem virtualizacije postaja področje varovanja veliko bolj kompleksno in še posebej v arhivih in arhivskih službah medsebojno močno prepleteno. To pomeni, da je z arhivskega strokovnega stališča potrebno opredeljevati dejavnike tveganja tako v realnem kot tudi v virtualnem okolju. Za obe okolji je potrebno tudi izdelati potrebne dokumente, postopke in aktivnosti v primeru naravnih in drugih nesreč.

V profesionalnih arhivih je potrebno varovati in s tem tudi opredeljevati dejavnike tveganja za naslednja področja:

- arhivsko gradivo v depojih, arhivskih čitalnicah, razstavah, v času strokovne obdelave ter v času izvedbe transferov¹² vključno s postopki priprav in prevzema arhivskega gradiva v arhivsko ustanovo, in to ne glede na njegovo pojavno obliko;
- kontekste in druge podatke, ki so povezani z arhivskim gradivom, in to ne glede na pojavne oblike in načine zapisov;
- arhivske zgradbe in opremo ter naprave, ki so nameščene v njih ali ob njih in so potrebne za normalno delovanje arhivske ustanove;
- delovne procese v arhivskih ustanovah in z njimi povezane druge procese, ki so pomembni za upravljanje arhivskega gradiva ali izvajanje drugih dejavnosti, ki so kakorkoli povezane z zaščito in varovanjem ter uporabo arhivskega gradiva;
- zaposlene v arhivskih ustanovah ne glede na to, ali delajo posredno ali neposredno z arhivskim gradivom oz. ali izvajajo dejavnosti, ki omogočajo delovanje arhivske ustanove;
- uporabnike arhivskega gradiva, in to ne glede na to, kakšno tehnologijo uporabljajo pri uporabi arhivskega gradiva oz. ali jo izvajajo neposredno v arhivskih čitalnicah ali pa dostopajo do arhivskega gradiva oz. informacij o arhivskem gradivu z oddaljenih lokacij;
- reševalce, ne glede na njihovo poslanstvo in aktivnosti pri reševanju ljudi ali arhivskega gradiva in drugih s tem povezanih entitet, kot so oprema, nosilci podatkov itd.

Analize različnih področij varovanja v arhivih in arhivskih službah kažejo na to, da je kompleksnost problemov na normativnem nivoju v Sloveniji relativno dobro rešena. Za razliko od tega na izvedbenem nivoju rešitve variirajo v skladu z razpoložljivimi strokovnimi, človeškimi in drugimi viri ter zmožnostmi, predvsem pa odnosom do arhivskega in dokumentarnega gradiva posameznih skupnosti.

---

¹¹ Prim.: 3. člen Uredbe o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja (Uradni list RS, št.3/2002) vključno z dopolnitvami.

¹² Ti so na relacijah: depo - čitalnica - depo, depo - strokovna obdelava - depo, depo - razstavni prostor - depo, čitalnica - reprodukcija - čitalnica, depo - reprodukcija - depo, depo - konservacija - depo, itd.

5. O DEJAVNIKIH TVEGANJA V ARHIVIH

S stališča dolgoročnega varovanja in ohranjanja arhivskega gradiva je pomembno pravočasno zaznavanje dejavnikov tveganja. Pri tem izhajamo iz naslednjih spoznanj:

- Dejavniki tveganja lahko posredno ali neposredno negativno vplivajo na arhivsko gradivo, in sicer ne glede na njegovo pojavno obliko ali način zapisa.
- Nekateri med njimi so stalnica skozi celotno zgodovino dolgoročne hrambe arhivskega gradiva, nekateri pa se pojavljajo v skladu s splošnim oz. tehnološkim razvojem posameznih skupnosti.
- Pomembna značilnost dejavnikov tveganja je tudi ta, da je nekatere mogoče hitro zaznati in se do njih opredeljevati, drugih pa preprosto ni mogoče vnaprej predvideti.
- S stališča njihove pojavnosti pa moremo ugotoviti, da se ti pojavljajo samostojno ali v različnih kombinacijah.

Zaradi kompleksnosti in medsebojne povezanosti posameznih dejavnikov tveganja jih ob arhivski zakonodaji opredeljuje še druga zakonodaja. V celotnem sistemu so hkrati določeni tudi ukrepi omejevanja nekaterih vrst dejavnikov tveganja. Tako je v členih s področja gradbene zakonodaje urejena umeščenost arhivskih zgradb oz. arhivskih skladišč v prostor, hkrati s tem so opredeljene tudi njihove gradbene značilnosti.¹³

Temu komplementarna je splošna zakonodaja s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki neposredno ureja aktivnosti varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami¹⁴ vključno z gasilsko in protipožarno dejavnostjo¹⁵ ter opredelitvami v zvezi z varstvom okolja.¹⁶ V nadaljevanju bomo obravnavali le nekatere, s posebnim poudarkom na arhivskem gradivu. Njihova medsebojna razmerja v različnih situacijah pa bomo predstavili kot teoretične modele, ki jih je potrebno implementirati glede na konkretne situacije. V tem kontekstu so izbrani dejavniki tveganja označeni s prevzetimi simboli, ki jih je pripravila posebna ameriška Delovna skupina za domovinsko varnost.¹⁷

¹³ Prim.: Zakon o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 102/2004) vključno z dopolnitvami.

¹⁴ Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 51/06) vključno z dopolnitvami.

¹⁵ Zakon o gasilstvu (Uradni list RS, št. 113/2005), še posebej členi, ki določajo organizacijo gasilskih enot v zavodih (28. člen) in vodenje intervencije (40. in 41. člen). Zakon o varstvu pred požarom (Uradni list RS, št. 71/1993) s posebnim poudarkom na členih, ki določajo cilje varstva pred požarom (4. člen), izobraževanje in usposabljanje zaposlenih za varstvo pred požarom (20. člen), prostorsko planiranje in graditev objektov (22. in 23. člen), ravnanje s požarno nevarnimi snovmi in promet (24. in 25. člen), merila za načrtovanje (28. člen), celotno poglavje o ukrepih varstva pred požari (35.-45. člen).

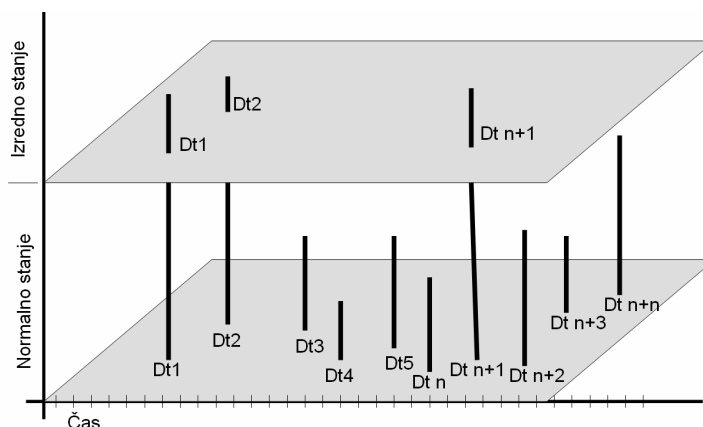
¹⁶ Prim.: Zakon o varstvu okolja, Uradni list RS, št. 32/1993.

¹⁷ Prim.: Incidents Symbology Reference. Sneto 1. 3. 2011 s spletne strani http://www.fgdc.gov/HSWG/ref_pages/Incidents_ref.htm ter Natural Events Symbology Reference, sneto dne 1. 3. 2011 s spletne strani http://www.fgdc.gov/HSWG/ref_pages/NaturalEvents_ref.htm.

Slika 1: Izbrani dejavniki tveganja, ki vplivajo na dolgoročno hrambo arhivskega gradiva

Znani in definirani dejavniki tveganja, vključno s tistimi, ki jih v določenem času in prostoru ni mogoče ustrezno opredeliti, obstajajo sami po sebi in kot taki od njihovega nastanka dalje predstavljajo potencialne grožnje arhivskemu in dokumentarnemu gradivu ter arhivom in arhivskim oddelkom pri izvajanju njihovih strokovnih aktivnosti. Pri tem se pomen in njihova intenziteta v času in prostoru lahko spreminjata glede na druge dejavnike, s katerimi so ti v interakciji, vendar le do te mere, da je novo nastalo stanje še vedno v mejah **normalnega**. **Izredno stanje** tako lahko povzročijo le tisti dejavniki tveganja, ki imajo za to potrebne pogoje in ustrezne sprožilce. Na sliki 2 so to dejavniki tveganja, ki so označeni kot DT1, DT2 in DTn+1.

Slika 2: Intenziteta dejavnikov tveganja v odnosu do normalnega in izrednega stanja

Dejavniki tveganja v arhivih in arhivskih oddelkih niso toge, ampak dinamične kategorije. Te je mogoče permanentno spremljati s kompleksnimi nadzornimi sistemi, ki so vzpostavljeni na mikro nivoju posameznih arhivskih ustanov in na makro nivoju širših družbenih skupnosti. Določene dejavnike pa je mogoče nadzorovati in omejevati le s pomočjo varnostne kulture.

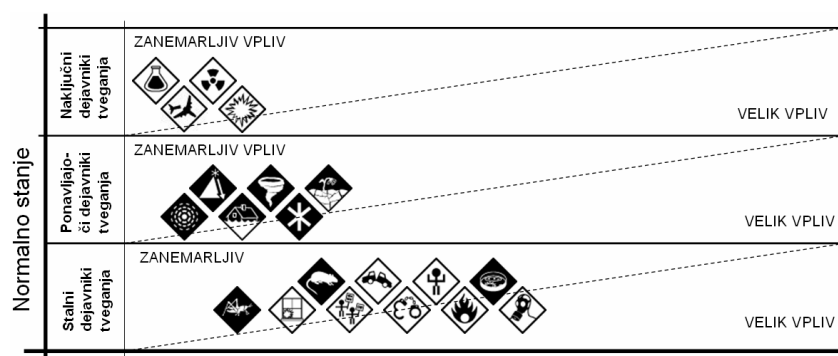
Podrobnejša analiza značilnosti dejavnikov tveganja kaže na to, da jih je mogoče sistemizirati v tri skupine:

- Prvo skupino tvorijo dejavniki tveganja, ki so permanentno prisotni in predstavljajo grožnjo arhivskemu gradivu. Ti dejavniki tveganja so v veliki meri opredeljeni v veljavni arhivski zakonodaji. Z njimi se arhivisti permanentno soočajo tako v normalnem obdobju kakor tudi v obdobju različnih kriz.

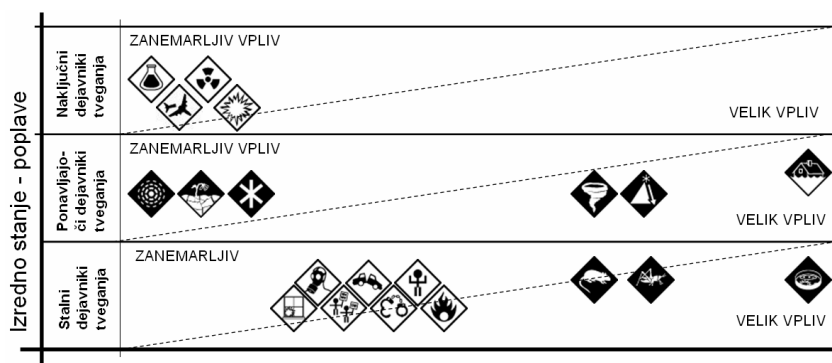
- Drugo skupino dejavnikov tveganja tvorijo ponavljajoči se dejavniki, ki so vezani npr. na letne čase ali na druge periodične redne ali izredne dogodke (npr. poplave, toča itd.). Nekateri izmed njih so opredeljeni v arhivski zakonodaji, druge opredeljuje zakonodaja s področja zaščite in reševanja.
- Tretjo skupino sestavljajo naključni dejavniki tveganja v arhivih. Mednje prištevamo različne prometne nesreče, vandalizem, namerna uničenja itd. Te je težko vnaprej predvideti, če je to mogoče, pa je težko določiti njihove sprožilce oz. potencialni obseg škode na njihovi podlagi.

Dejavniki tveganja imajo različne vplive na arhivsko in dokumentarno gradivo ter na arhive in arhivske oddelke pri izvajanju njihovega poslanstva in strokovnih aktivnosti. To lahko opredelimo z dvema skrajnima vrednostnima »zanemarljiv vpliv« in »velik vpliv«, vključno z množico vmesnih vrednosti.

Slika 3: Model prisotnosti in intenzitete posameznih tipov dejavnikov tveganja v normalnem stanju

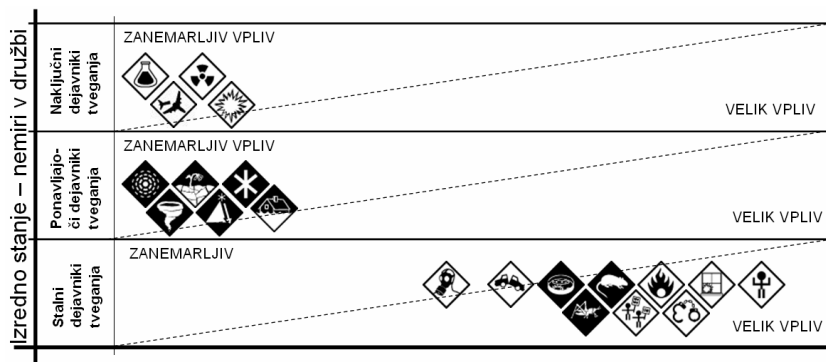
V primeru izrednih razmer, npr. poplav (ali drugih nekontroliranih vdorov vode ali dolgotrajne visoke koncentracije vlage v arhivskih ali drugih prostorih), se lahko pojavijo komplementarni vzporedni ali kot zaporedni incidenti, nezgode ali nesreče prvotnega dogodka, ki so velikokrat tudi »naravnega izvora« (močni vetrovi, plazovi, mikroorganizmi, insekti itd).

Slika 4: Model intenzitete dejavnikov tveganja v primeru poplav

Na drugi strani se dejavniki tveganja človeškega izvora, kot npr. destabilizacija v družbi, lahko odražajo kot množične in nasilne demonstracije. V primeru, da so te organizirane v bližini arhivskih skladišč in se razvijejo v nekontrolirano divjanje, to

pa v množična uničenja imetja, se ob tem pojavijo še druga kriminalna dejanja, kot so ropanja, požigi itd. Če se ob že omenjenih dejavniki tveganja, ki so se sprožili, pojavi še nezadovoljstvo in strokovna nezainteresiranost za varstvo arhivskega gradiva pri zaposlenih v arhivski ustanovi, potem obstaja velika verjetnost, da bo arhivsko gradivo v kratkem času propadlo zaradi dejavnikov tveganja človeškega izvora.

Slika 5: Model intenzitete dejavnikov tveganja v primeru družbenih nemirov

Ob teh pa se pojavljajo tudi množice kombinacij dejavnikov, ki jih je potrebno obvladovati v različnih situacijah za vsako enoto (skladišče, ustanova, razstavišče itd.) posebej. Slovenski arhivski strokovni delavci so v praksi preverjali dejavnike tveganja in njihovo intenziteto skozi analizo stanja arhivskih depojev,¹⁸ predvsem slovenske javne arhivske službe,¹⁹ ki je bila objavljena leta 2009. Za vsak depo so opredeljeni naslednji dejavniki tveganja:

- neposredna fizična sila (potres, vibracije, udarci, obraba, raztrganine),
- kraja in vandalizem (zunanji, zaposleni),
- ogenj (kratki stik, ogenj od zunaj),
- voda (streha, reka, podtalnica, kapilarna vlaga, kondenz, cevi),
- škodljivci in mrčes (miši, podgane, netopirji, insekti),
- onesnaženost zraka (plini, prah),
- sevanja (naravna in umetna svetloba, druga sevanja),
- neustrezna temperatura (slaba izolacija ali odsotnost le-te, prisotnost grelnih teles),
- neustrezna vlaga (prevlažno ali presuho),
- založitev ali izguba.²⁰

¹⁸ Arhivski depoji v Sloveniji. (2009). J. Vodopivec (ur.), Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije.

¹⁹ Raziskava je bila izvedena za depoje arhivskega gradiva v fizični obliki in s tem povezane dejavnike tveganja. Izvedena je bila v letih 2007-2009 in je obsegala Arhiv Republike Slovenije, 6 regionalnih arhivov ter 3 javne cerkvene arhive in 3 privatne arhive. Podatki se nanašajo na 33 lokacij oz. 50 depojev.

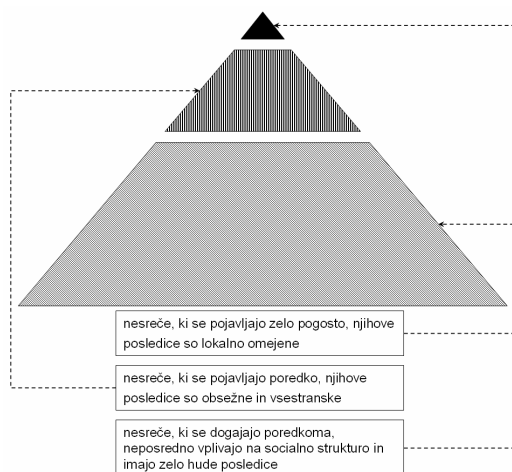
²⁰ Prim.: Vodopivec, J. (2009). Analiza stanja v slovenskih javnih arhivskih depojih. V.: J. Vodopivec (ur.), Arhivski depoji v Sloveniji (str. 9-32).Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije.

Raziskava je pokazala, da dejavnike tveganja pogosto obravnavamo neodvisno od drugih. Tak pristop je mogoč zaradi dolgoletne ter relativno urejene in stabilne arhivske službe v Sloveniji. Razloge pa je potrebno iskati tudi v relativno visoki stopnji zavedanja zaposlenih v arhivih in arhivskih službah, da pravočasna reakcija na posamezne dejavnike tveganja v veliki meri omeji potencialno škodo. Kljub relativno ugodnemu stanju na področju varnostne kulture, manj na materialno-tehničnem področju, pa bo potrebno obravnavati dejavnike tveganja v medsebojni interakciji.

6. NESREČE, NEZGODE IN IZREDNI DOGODKI V ARHIVIH

Nesreče, ki lahko kakorkoli destruktivno vplivajo na arhivsko in dokumentarno gradivo ter prizadenejo arhive in arhivske oddelke pri izvajanju njihovega poslanstva in strokovnih aktivnosti, lahko na podlagi sprejete Doktrine zaščite, reševanja in pomoči v Republiki Sloveniji razvrstimo v tri kategorije:

- nesreče, ki se pojavljajo zelo pogosto; njihove posledice so lokalno omejene; prizadenejo predvsem posameznika ali manjše skupine (požari, neurja itd.),
- nesreče, ki se pojavljajo poredko; njihove posledice so obsežne in vsestranske; Prizadenejo večje skupnosti, onemogočajo delovanje bistvenih delov družbe, v skrajnih primerih lahko povzročijo tudi obsežne posledice (rušilni potresi, poplave, viharji itd.),
- nesreče, ki se dogajajo poredkoma; neposredno vplivajo na socialno strukturo in imajo zelo hude, vseobsežne in dolgoročno nepredvidljive posledice na družbo (jedrske nesreče).

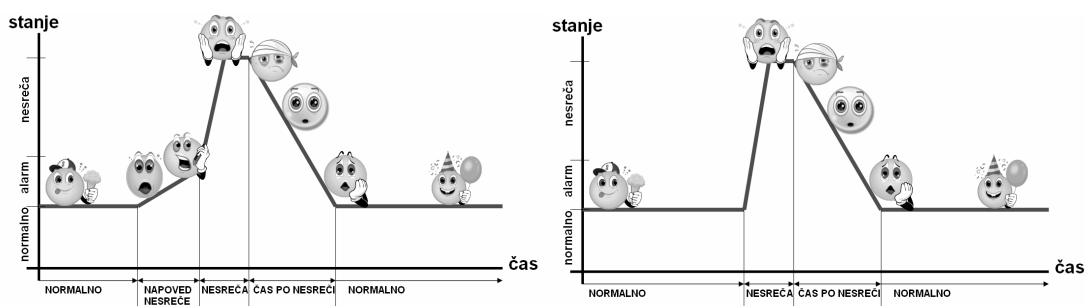

Slika 6: Sistemizacija nesreč z aproksimativnim medsebojnim razmerjem

Po definiciji obsega pripravljenost na nesreče aktivnosti spremljanja in proučevanja nevarnosti ter možnosti zaščite pred njimi. Vključuje opazovanje, obveščanje in alarmiranje prebivalstva o nesrečah, organiziranje, opremljanje in usposabljanje sil za zaščito, reševanje in pomoč ter usposabljanje prebivalcev za osebno in vzajemno zaščito. Obsega tudi zagotavljanje zalog zaščitnih sredstev in

reševalne opreme ter sredstev človekoljubne pomoči, pripravo načrtov zaščite in reševanja ter načrtovanje in izvajanje zaščitnih ukrepov.²¹

Vsaka nesreča je kompleksen pojav, ki ima svoje razvojne faze. Te je mogoče teoretično opredeliti na ta način, da opazujemo dejavnike tveganja v odnosu do sprožilcev. Če so ti v mejah obvladljivega, govorimo o normalnem stanju. Če so sprožilci nadzorovani, potem lahko ob njihovi povečani intenziteti predvidimo nesrečo (predvidena nesreča). Če sprožilcev ni mogoče nadzorovati, nesreče ni mogoče predvideti (nepredvidena nesreča). Ob nesreči v skladu z danimi podatki ustrezne službe sprožijo alarm, celotna družba prizadetega območja pa preide v krizno stanje določene intenzitete.

Slika 7: Model poteka predvidene in nepredvidene nesreče

V času trajanja nesreče v določenih primerih reševalne ekipe že začenjajo z intervencijami in v skladu s sprejeto doktrino najprej poskrbijo za ljudi. Reševalci izvajajo svoje aktivnosti pod posebnimi pogoji in s posebnimi sredstvi v okviru kriznega managementa.

Ko se dejavniki nesreče umirijo, pride čas po nesreči, ki je prvenstveno namenjen odpravljanju nastale škode. Normalno stanje se pojavi šele takrat, ko je škoda odpravljena in so dejavniki tveganja v odnosu do njihovih sprožilcev v mejah obvladljivega.²²

Nesreče, ki lahko prizadenejo arhive in arhivske oddelke pri izvajanju njihovega poslanstva in strokovnih aktivnosti, lahko sistemiziramo v naslednje skupine:

- okoljske nesreče večjega obsega (potres, obsežne poplave, neurja, obsežne snežne nevihte in velike zmrzali, suše, tornadi, pogrezanje tal in zemeljski plazovi, onesnaževanje okolja, epidemije itd.),
- nesreče kot posledice prekinjene dobave energije (dolgoročni izpadi električne ali komunikacijske infrastrukture, vključno z dobavo potrebne energije za ogrevanje, kot je plin, prekinjena dobava vode, daljše obdobje neodvažanja smeti, množične okvare opreme in drugih sistemov itd.),
- nesreče kot posledice namernega ali neodgovornega delovanja posameznikov ali skupin (vojne s posebnim poudarkom na ciljnih aktivnostih uničenja kulturnih

²¹ Prim.: Doktrina (str. 2-4). Sneto 1. 3. 2011 s spletne strani <http://www.sos112.si/slo/clanek.php?catid=5&id=107>.

²² Prim.: Novak, B. (2007). Krizno vodenje ob pojavu naravne ali druge nesreče. Koper : Fakulteta za management (str. 15-24). Sneto 7. 2. 2011 s spletnega naslova: http://www.ediplome.fm-kp.si/Novak_Branko_20070911.pdf.

spomenikov, sabotáže, terorizem, kraje, požigi, obsežna nesoglasja v kolektivu, s posebnim poudarkom na načrtnih ali spontanih vandalističnih dejanjih, kibernetiski kriminal, namerna ali nenamerna izguba zapisov ali podatkov, razkritje občutljivih informacij, odpoved IT-sistema zaradi človeškega dejavnika itd.),

- nesreče kot posledice napak v delovanju arhivske ustanove z namernimi ali nenamernimi nepravilnimi postopki upravljanja z arhivskim gradivom, ki imajo za posledico njegovo neposredno kontaminacijo, ki posredno ali neposredno generira negativne posledice na arhivsko gradivo, njegovo dostopnost, uporabnost ali celo na vzdrževalce arhivskega gradiva ali na uporabnike, resni varnostno informacijski incidenti.

Statistično gledano se v arhivih in arhivskih službah dogajajo nesreče relativno redko, če pa se zgodijo, pa imajo praviloma že tiste z manjšim obsegom pogosto katastrofalne posledice za arhivsko gradivo. Tako so v primeru zrušitve arhiva v Kölnu ocenjena restavratorska dela na 6.300 človek/let dela, kar pomeni, da bi 200 restavratorjev potrebovalo 30 do 50 let dela samo na tem projektu.²³

7. UKREPI OMEJEVANJA DEJAVNIKOV TVEGANJA IN ODPRAVLJANJA POSLEDICE NARAVNIH IN DRUGIH NESREČ V ARHIVIH

V celotnem segmentu dejavnosti upravljanja z dokumenti je potrebno permanentno zagotavljati pripravljenost po vnaprej načrtovanih strokovnih smernicah. Ta je potrebna zaradi celovitega in učinkovitega obvladovanja izrednih dogodkov ter zaradi usklajenega vodenja pri obvladovanju njihovih posledic pri arhivskem in dokumentarnem gradivu. Načrtovane strokovne aktivnosti se nanašajo na organizacijske, človeške, tehnične, materialne in druge vire, ki so potrebni za izvajanje ukrepov zaščite in reševanja.²⁴

V nadaljevanju so opredeljene tri skupine ukrepov, ki bi jih morali v Sloveniji izvajati, da bi v arhivih in arhivskih službah ustrezno obvladovali različne vrste incidentov, nezdod in nesreč:

- ukrepi na normativnem nivoju,
- ukrepi na upravljavsko-izvedbenem nivoju,
- ukrepi na arhivsko-izvedbenem nivoju.

Na **normativnem nivoju** je potrebno v skladu z Resolucijo o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015 sprožiti ustrezne postopke sistematičnega ažurnega dopolnjevanja in usklajevanja načrtov zaščite in reševanja znotraj področja kulturne dediščine s posebnim poudarkom na področju arhivistike in dokumentaristike.

Za obvladovanje posameznih incidentov, nezdod oz. nesreč bi bilo potrebno razviti in formalizirati potrebna arhivska strokovna znanja in osnovne standardne postopke v izrednih razmerah.

²³ *Letzte Bergungsphase der Archivalien hat begonnen. Sneto 1. 3. 2011 s spletnega naslova <http://www.stadt-koeln.de/5/kulturstadt/historisches-archiv/07038/>.*

²⁴ *Prim.: 2. člen Pravilnika o zagotavljanju varnosti po začetku obratovanja sevalnih ali jedrskih objektov, Uradni list RS, št. 85/2009.*

Na **upravljavsko-izvedbenem nivoju** je potrebno dosledno izvajati oz. izvesti tiste zahteve, ki so opredeljene v ZVDAGA²⁵ in v Uredbi.²⁶ Pri tem je potrebno posebno pozornost posvetiti odpravljanju ugotovljenih pomanjkljivosti oz. obvladovanju dejavnikov tveganja, ki so opredeljeni v študiji Arhivski depoji.

Zahteve, ki so navedene v Enotnih tehnoloških zahtevah in so namenjene obravnavanju elektronskih oblik dokumentov, bi bilo potrebno s prilagoditvami implementirati tudi na arhivsko gradivo v fizični obliki. Pri tem je potrebno posebno pozornost posvetiti zahtevam, ki se nanašajo na:

- zagotavljanje ustrezne infrastrukture za varstvo arhivskega gradiva,
- okolja, v katerih so locirane posamezne infrastrukture,
- arhivske strokovne postopke ne glede na življenjski cikel dokumenta ali na trenutni status posameznih dokumentov,
- posebna sredstva za zaščito in reševanje arhivskega in dokumentarnega gradiva ne glede na njihovo pojavnost,
- sistematično dopolnjevanje praktičnih znanj arhivskih delavcev kot tudi reševalcev, da s svojimi aktivnostmi v izrednih razmerah ne povzročijo še večje škode.

Ukrepe na **arhivsko-izvedbenem nivoju** opredelimo predvsem kot raziskave in implementacije raziskav na področju varstva arhivskega gradiva v izrednih razmerah:

- obsežno področje splošnega materialnega varstva, predvsem v primerih, ko so dejavniki tveganja le delno pod kontrolo ali pa niso kontrolirani,
- problemi logistike večjih količin različnih pojavnih oblik dokumentov ob stalnih ali začasnih evakuacijah,
- postopki upravljanja z arhivskim gradivom v izrednih razmerah,
- opredeljevanje in dokumentiranje aktivnosti v izrednih razmerah,
- opredeljevanje vsebin s področja zaščite in reševanja različnih pojavnih oblik kulturne dediščine, ki bi morale biti posredovane ob usposabljanju in izobraževanju vseh vključenih v zaščito in reševanje kulturne dediščine.

Zgoraj izpostavljeni ukrepi predstavljajo osnovno izhodišče in nikakor ne celotnega seznama potrebnih ukrepov v arhivih in arhivskih službah, da bi lahko pozitivno ocenili pripravljenost slovenske družbe na izredne razmere s posebnim poudarkom na varovanju in zaščiti arhivskega gradiva.

8. ZAKLJUČEK

Arhivski strokovni delavci pri svojem delu posvečajo posebno pozornost dejavnikom tveganja, ki se nanašajo na arhivsko gradivo in uporabnike. Vzpostavljeni sistem ukrepov za zmanjševanje dejavnikov tveganja na področju arhivske teorije in prakse temelji na predpostavki, da je stanje v širši družbeni skupnosti stabilno in da z obvladovanjem znanih dejavnikov tveganja arhivski strokovni delavci obvladujejo tudi potek neobičajnih oz. izrednih dogodkov.

---

²⁵ Prim.: 36. in 53. člen ZVDAGA, Uradni list RS, št. 30/2006.

²⁶ Prim.: 9., 14.-18, 22., 39.- 54., 66 člen UVDAG, Uradni list RS, 86/2006.

Vsak dogodek, ne glede na to, ali je »vsakdanji« ali »izredni«, ki se zgodi v arhivu ali njegovi širši okolici, lahko predstavlja za arhivsko gradivo določeno tveganje in ga je potrebno opredeliti kot potencialni dejavnik tveganja. Vsak dogodek pa ne vpliva negativno na arhivsko gradivo ali pa so ti vplivi zanemarljivi tudi v zelo dolgem časovnem obdobju. Zato je potrebno vzpostaviti kriterije in postopke ugotavljanja kritičnih dejavnikov tveganja v različnih situacijah.

Znano je, da so dinamika, intenziteta, smer delovanja itd. pri različnih dejavnikih tveganja ob različnih pogojih zelo različni. To dejstvo otežuje ali celo onemogoča logično predvidevanje in s tem ocenjevanje dejanske ogroženosti arhivskega in dokumentarnega gradiva v določenih fazah kriznih situacij. Zato morajo upravljavci kriznih situacij pogosto reagirati intuitivno. To pa ni vedno v skladu z materialno-tehničnimi in drugimi zahtevami dolgoročnega varstva arhivskega gradiva. Da bi arhivsko in dokumentarno gradivo v izrednih razmerah vsaj minimalno zaščitili, je potrebno v normalnih razmerah zagotavljati take postopke in sredstva zaščite arhivskega gradiva, s katerimi bi zagotovili ustrezno minimalno varnost za čas od nesreče do izvedenega reševanja.

V ta namen je potrebno opredeliti in izvajati ukrepe omejevanja dejavnikov tveganja in ukrepe odpravljanja posledic naravnih in drugih nesreč v arhivih in arhivskih službah oz. oddelkih. Ti pa ne smejo biti omejeni zgolj na arhivske ustanove ter tam zaposlene delavce, ampak se morajo komplementarno dopolnjevati z ukrepi na nivoju lokalnih skupnosti in tudi države.

9. VIRI IN LITERATURA

- *Arhivski depoji v Sloveniji*. (2009). J. Vodopivec (ur.), Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije.
- *Doktrina zaščite, reševanja in pomoči*. Sklep vlade z dne 30. 5. 2002. Sneto 1. 3. 2011 s spletne strani <http://www.sos112.si/slo/clanek.php?catid=5&id=107>.
- *ETZ2. Enotne tehnološke zahteve ver. 2.0*. Sneto 1. 3. 2011 s spletne strani http://www.arhiv.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/.
- *Krajnc, M. (2004). Krizno upravljanje in vodenje. Primer: Log pod Mangrtom*. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede. Sneto 7. 2. 2011 s spletnega naslova: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Krajnc-Maja.pdf>.
- *Može, A. (2006). Krizno upravljanje in vodenje - primer orkana Katrina*. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede. Sneto 7. 2. 2011 s spletnega naslova: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Moze-Ana.pdf>.
- *Natural Events Symbology Reference, Version 2.20, Released: September 14, 2005*. Sneto 1. 3. 2011 s spletne strani <http://www.fgdc.gov/HSWG/index.html>.
- *Novak, B. (2007). Krizno vodenje ob pojavu naravne ali druge nesreče. Koper : Fakulteta za management*. Sneto 7. 2. 2011 s spletnega naslova: http://www.ediplome.fm-kp.si/Novak_Branko_20070911.pdf.
- *Pravilnik o zagotavljanju varnosti po začetku obratovanja sevalnih ali jedrskih objektov*, Uradni list RS, št. 85/2009 in 9/2010.
- *ReNPVNDN. Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015*. Uradni list RS, št. 57/2009.
- *SSKJ - Slovar slovenskega knjižnega jezika z odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. (1998). Računalniška datoteka. Ljubljana : Državna založba Slovenije.
- *Uredba o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja*. Uradni list RS, št. 3/2002, 17/2002, 17/2006 in 76/2008.
- *UVDAG: Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva*. Uradni list RS, št. 86/2006.

- Vodopivec, J. (2009). *Analiza stanja v slovenskih javnih arhivskih depojih*. V.: J. Vodopivec (ur.), *Arhivski depoji v Sloveniji* (str. 9-32). Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije.
- VPNDN. *Doktrina zaščite, reševanja in pomoči* (Sklep vlade z dne 30. 5. 2002).
- ZGas. *Zakon o gasilstvu*. Uradni list RS, št. 113/2005.
- ZGO. *Zakon o graditvi objektov*. Uradni list RS, št. 102/2004, 126/2007 in 108/2009.
- ZPNačrt. *Zakon o prostorskem načrtovanju*. Uradni list RS, št. 33/2007.
- ZVDAGA: *Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih*. Uradni list RS, št. 30/2006.
- ZVNDN. *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami*. Uradni list RS, št. 51/2006, 28/2006.
- ZVO. *Zakon o varstvu okolja*. Uradni list RS, št. 39/2006, 70/2008, 108/2009.
- ZVPoz. *Zakon o varstvu pred požarom*. Uradni list RS, št. 71/1993, 87/2001 in 105/2006.

SUMMARY

RISKS AND MEASURES IN ARCHIVES AFTER NATURAL AND OTHER DISASTERS

Professional Slovenian archival workers pay great attention to risk factors in the archives, especially to those related to archival material and users. The existent system of measures for the reduction of risk factors in the area of archival theory and practice is based on assumptions that professional activities are realized in a relatively stable situation in society, and management of different risk factors is under full control.

Each event that happens in the archives or in its wider area, regardless of whether it is "an everyday event" or "an extraordinary event", may represent a possible risk for archival material. But it is not necessary that each event has any adverse impact on archival material. From the archival point of view it is therefore necessary to establish criteria and procedures for systematic assessment of critical risk factors in different situations.

It is known that the dynamics, intensity, direction, etc. of different risk factors, even by similar conditions, can be very different. This starting point causes many problems by foreseeing and by estimating actual risk factors for archives and archival material in various stages of crisis situations. Therefore, managers also react intuitively and this is not always in accordance with the material, technical and other requirements for long-term protection of archival material. For those cases it is important that archival and documentary material, in an emergency situation, is appropriately protected. But the protection must be realized in the time of normal conditions. These procedures and means of protection must provide adequate security for minimal time between the disaster and adequate salvation.

For this purpose it is necessary to identify and implement measures for the control of risk factors and measures for eliminating consequences of natural and other disasters in archives and archival services, or departments. These should not be limited only to archival institutions, and workers employed there. It must be supplemented also with complementary measures at the local and country level.